

Oslå, 3, nov. 1948.

Til De herrer Biskoper,
Bispegården, Oslo.

105411

Jeg tillater meg i all ærbødighet å oversende til bispemötet tre eksemplarer av et utdrag (med tilsluttende bemerkninger) av biskop Berggravs "Folkedommen over N.S."

Fra mange hold har jeg fått inntrengende anmodning om å offentliggjøre det. Jeg finner det imidlertid mere diskret å sende det til bispemötet. Og jeg går da ut fra at det blir lest av samtlige biskoper.

Jeg har gjort den erfaring at de allerfleste - endog blant prester ikke har lest biskopens folkedom helt igjennem og derfor ikke har kunnet være klar over dens alvorlige - ja skjebnesvangre innhold. Hva skade den har gjort har vi rik erfaring for. For opplysningens skyld har jeg derfor tatt dette utdrag som er lettere å komme igjennem og tydelig forteller hva vår øverste representant for kirken har funnet det forsvarlig å gjøre.

Fra første stund har jeg forstått hvor farlig denne biskopens dom vilde bli for våre forfulgte landsmenn, for vårt land som rettsstat, for kirken og biskopen selv. Jeg bad derfor om og fikk en samtale med biskopen på hans kontor (i beg. av 46). Jeg henstilte til ham å ta de meningsløse beskyldninger tilbake. Men han ville ikke. Samtalen med ham gjorde et sterkt inntrykk på meg. Jeg gikk skuffet og bedrøvet bort fra ham.

I de efterfølgende år har jeg sammen med mange andre ikke N.S. folk ivrig og oppmerksomt studert "rettsoppgjøret" og sett så mange rystende, umenneskelige utslag av det, at jeg ikke sier for meget når jeg betegner det som en landsulykke. I hederlige norske hjem er det idag så megen sorg og fortvilelse og nød at det ikke er til å forstå at det er nordmenn som foranlediger det. Et stort opprør er også tilstede over den bevislige mangel på likhet for loven.

For denne ulykke har kirken og da først og fremst biskop Berggrav en stor skyld. Kirken burde derfor nu være den nærmeste til å strække ut en hjelpende hånd.

På egne og mangfoldige andres vegne ber jeg om at mitt skrift må betraktes som en tilslutning til o.r.sakfører Lödrups i åpent brev fremsatte krav. Vi ber om hjelp til å redde det som enda kan reddes for våre ulykkelige landsmenn og av vår tillit til vårt rettsvesen og vår kirke.

Vi er norske borgere og mener å ha rett og plikt til å si fra når det gjelder landets ære og folkets sanne velf. Også vi danner en opinion. Også vi har en rettsbevissthet.

Æ r b ö d i g s t

P.S. Det er med alt annet enn glede at jeg sender dette. Jeg har aldri villet biskop Berggrav noe ondt. Ønsker bare at han må forstå. Det er mine medmenneskers lidelser og dype sjelenød som dikterer meg. Så har jeg iallfall prøvet å gjøre det lille jeg har kunnet.

D.S.

Utdrag av Biskop Berggravs "Folkedommen over N.S."

Da det endelig blev slutt på okkupasjonstidens 5 ende år, holdt vår øverste dommer, høiesterettsjustitiarius Pål Berg, en tale i Høiesteret den 14 mai 1945.

Han lovet oss full rettssikkerhet. Aldrig mere tortur, aldrig mere vilkårlig fengsling, aldrig mere straff uten lov og dom, aldrig mere en lovs tilbakevirkende kraft.

Vi vet alle at dette løfte er brutt. Vi har i disse år med sorg og gruset sett følgende derav.

Ganske naturlig har de mange öine vendt seg mot kirken. Den må da ialfall - ut fra sin kristendom - forstå. Men også den har sviktet. Vi har ventet forgjeves, vi har endog oplevet de uhyggeligste forsteelser derfra både under private samtaler, i skrift og fra selve prekestolen. Foreløbig skal nevnes følgende: Vår øverste geistlige myndighet, biskop Eivind Berggrav, forhenvarende fengselsprest, nu biskop i Oslo, har i sitt eget blad "Kirke og Kultur" skrevet en artikkel: "Folkedommen over NS.". Den er i høieste grad egnet till motsigelser. Men motsvar er i bladet blitt stanset som utillatelig - "noe som viser hvor vanskelig det er for tiden å få orientert hverandre" - (biskoppens eget uttrykk fra okkupasjontiden). Artikkelen er lang og innviklet og virker nærmest journalistisk underfundig. De fleste har derfor neppe kunnet pløie den igjennom med full forståelse av hva den inneholder. Men alle kjenner artikkelens kjerne.:

Hvert eneste medlem av NS er ansvarlig for ledelsens og de andre medlemmers forbryteriske handlinger. Derfor er hvert medlem å betrakte som landssviker - det nye ord for landsforrader - lansert i London og innpodet alle norske anklagere. Som landssviker skal hvert medlem merkes, bedømmes, og behandles kollektivt.

For første gang i Norges rettshistorie har hyemsomhelst lov til straffritt å æreskjelle sin landsmann for det forligger bevis.

Biskop Berggrav har ut fra sitt store ansvar benyttet seg av denne tillatelse. Ikke engang han har forstått den enkle ting at ingen er landssviker, om sinte nordmenn aldrig så meget bestemmer at han skal være det. Biskoppen gjør opmerksom på at det er et forfærdelig stempel, men han tier med, at det er forbundet med forfærdelig stort ansvar å bruke det. Sin samvittighet søker han å dølge med disse ord til mulige NS-lesere: Dere har selv preget dette stempel.

Biskoppen har intet mandat til å tale på kirkens vegne, sier han. Han mener å tale som kirkens tjener. Hva er egentlig forskjellen her? Muligens den, at han som kirkens tjener er mer ydmyk? Hadde han skrevet sin artikkel som en kristen tjener ville det ikke vært nødvendig stadig å påpeke at hans tanker, meninger og ord er overveid og bygget på kristen grunn. Det var jo da en selvfølge. Nei, artikkelen virker som den er skrevet av en selvbestaltet dommer uten nødvendige kvalifikasjoner. Derfor må han minne om den grunn han burde stått på. Med bibelen i hånd jonglerer han smidig med de ord som i øieblikket er anvendelige. Det virker helt uhyggelig. Vi skal se litt på hans anklage mot alle medlemmer av NS. Vi siterer:

"De var med på en sammensværgelse mot det Norske folk.

Det var en dobbelt sammensværgelse. Først mellem NS innbyrdes og så mellem disse og fedrelandets fiender.

Det var en aktiv sammensværgelse. En blodig sammensværgelse. Den levet på trusler og vold. Den slo ned og drapte.

Vi kom i fare hver eneste mann og kvinne og hvert barn i dette land.

De gikk ikke bare sammen med fienden i den kamp han førte. De benyttet seg av fiendens våpen til under kampen å overfalle sitt eget folk.

Mens folket lå der bakbundet av Gestapo med Wehrmachts bajonetter over seg grep de anledning til å herje offeret og fremme sine egne interesser.

De tok oss med vold, mens vi var bundet.

Uten spor av nødvendighet strøk NS hva de lystet i samtlige norske lover, deri innbefattet grunnloven, og drev ett meningsløst privat lov~~ma~~keri.

Partiet gjorde vold på norsk rett, forfatning og mennesketilværelse.

-2- B-

Hvert eneste medlem har forskrevet seg til forrederiet og alle dets gjerninger.

Hvert medlem har svoret blind og ubetinget lydighet mot føreren og gått god for alt han måtte befale og finne på.

Enhver har med sitt navns underskrift utslettet sin egen samvittighet og solgt sin overbevisning. De har innvilget i å være forhånds medskyldige.

Ved ikke å melde seg ut, har de selv erkjendt at de står last og brast med all den skjendsel som deres knippe har veltet over seg selv og over dem alle.

Grunnskylden var den partimessige avtalen om blindt myrderi av uskyldige i sammensværgelsens interesse.

Dette er handlingen som NS-medlemmer skal stå til regnskap for".

- 3 -

Disse malende fantasibilleder inneholder injurier av dimmensjoner, som Norges retshistorie ikke har make til. De er sprunget ut av "Norsk Kirke og Kultur". Og hvem rammer de? De virkelige forbryttere, de virkelige forredere, bødler, torturister, angivere, og tyveknækter er vi alle skjönt enige om skal straffes. Etter Norsk lov og rett. Men biskoppens anklage gjelder altså:

- 1) Hver ungdom, som av forældre og pårørende er trukket inn i partiet og som da naturligvis måtte tro at de gikk med på noe godt for landet.
2. Gamle mennesker uten forståelse av politikk.
3. Alle de rettskafne mennesker, som prøvde å danne en motvekt til det som ikke var bra, som personlig holdt sin sti ren og i sitt arbeide bare ivaretok norske interesser.
4. Fjerntboende folk, gårdbrukere og andre, som hadde lidt under førkrigsregimet og nu håpet på bedring.
5. Og så alle de som blev med i tillid til Bergravs og Pål Bergs ord. De kunde ikke godt tenke seg at en mand var forreder som av høiesteretsjustitiarius blev takket offentlig for på ny å ha vist sitt fedrelandssind og sin ansvarsfølelse og som blev betrodd det ærefulle hverv å demobilisere. Hvem kunde tenke seg at en biskop og en høiesteretsjustitiarius talte offentlig mot sin overbevisning? Alle disse er landssvikere på den måte, at det er bestemt at de skal være det. De skal dømmes efter helt egenartede og nye anordninger.

(Biskoppens egen betegnelse). Disse er avgjort i strid med grunnloven. og med all sund og sand rettsbevissthet. Dette har mange av vore dygtigste jurister og andre forgjeves gjort opmerksom på. Biskoppen er altså kjendt med dette syn på ulovligheten, men støtter den allikevel.

Straffens første hensikt, sier biskoppen, er at alle skal få se. Hvert eneste medlem skal få sin grunndom og sviemerkes.

Biskoppen nevner koldblodig den sadistiske bestemmelse om tillidstapet og alle dets følger; Tilsammentatt tap av enhver menneskelig rettighet, en fullstendig ødelagt tilværelse før og efter at straffen er sonet. Og da ikke bare for den straffede selv, men for hele hans familie.

Et imponerende rettslig og kristent syn på tingene.

- 4 -

Publikum skal også få se. Det må ikke "bli snytt for noe", som det sto i en avis. Man skal få nyte skuespillet som man nyter en tyrefektnng fra tribuner og galleri.

Straffens annen hensikt er å gjenvinne mennesket. Da skal den nådige tilgivelse komme - når hevnen er fullbyrdet og mennesket er ødelagt. Det er nemlig ikke meningen at man skal sviemerkes for evig.

Biskop Bergggrav har som nevnt bygget sin dom på kristen grunn. Kristendommen tillater ikke svik, sier han. Jesus har selv sagt det. Men - Jesus dømmer ikke noe menneske for svik uten at han vet at han har sveket. Og da dømmer han helt retferdig. Det er forskjellen her. Det er det triste og farlige, at biskoppen ikke har rådført seg med Jesus på annen måte enn ved å finne fram den ovennevnte uttalelse av ham og derved ment seg støttet av Jesus selv.

Hadde vår øverste representant for kirken i Norge lyttet til de bud han har lovet å lytte til, ville han beskyttet vår grunnlov og tatt avstand fra gjengjeldelsenstanken, som de provisoriske anordninger er gjennemsyret av. Da vilde han stillet seg ved siden av de 4 høieste- retsdommere som dissenterter (ære være dem for det), da de andre dom- mere tok den for land og folk og sikkert også for seg selv så skjebne- svangre beslutning. Jesus vilde ikke ha været med på ropet: Korsfest, Korsfest!

Hans bud til det norske folk ville ganske enkelt lydt slik:

Den som er ren kaste den første sten.

Hvis man har fulgt det råd kunne ikke mange sten bli kastet. Men vi hadde fått et retsoppgjør som var et kristent og kultivert samfund ver- dig. Da ville heller ikke de mangfoldige anklager i skrift og tale og i fortvilede menneskesjeler blitt rettet mot Oslobispen. Nu har han med sin dom og adskillig annet - villedet kirkens menn og det store publi- kum og påført sine landsmenn de grusomste lidelser. Hans ansvar er stort.

Det ser da også ut til at hans samvittighet tilslutt begynner å røre litt på seg. Han skriver nemlig:

"Vi må ikke nedverdige oss, ikke synke ned til fiendens nivå, ikke slå så hardt, at det blir morgendagens nederlag. Nutidens dom må kunne stå

- 5 -

for ettertidens. Vi vil ikke i det indre la oss besette av fiendens ånd - etter at vi i det ytre har kastet av hans åk. Folkets rettstanken tok ledelsen - de forkastet hevn og gjengjeldelse. Om denne lysten finnes i oss selv, så anerkjenner vi den ikke". Biskoppen husker også de henrettedes siste bøn: Bygg ikke landet opp med hat. Bygg det med kjærlighet.

Han slutter sin bispedom med følgende:

For hver ond gjerning, som er blitt gjort må vi öve en barmhjertighetens gjerning. Ellers ruller grusomhetens hjul videre.

Ovennevnte artikkel av Oslos biskop er senere utgitt som brosjyre - både i Norge og Sverige. Etter at biskoppen i disse skrifter mot alle NS medlemmer har slynget ut den simpleste og laveste beskyldning, som kan rettes mot nordmenn, gir han følgende opplysning:

"NS-folk skal vite at står deres ferd under lovens dom, så står de selv under lovens beskyttelse." ----- En følge av at NS-folk skal ha sin ære under lovens vern er at vi ikke kan tillate oss å si om dem hva vi vil. Et rettsindig folk kaster ikke sten på dönte. Den trygd som ligger i dette skal NS-folk være opmerksom på. Og vi på at det er et ord som heter lumpenhet, og som vi nödig vil ha heftet på oss. Overmot gjør modig mann ynkelig.

Disse nordmenn, ungdom, kvinner og menn, som av sine landsmenn i fredstid dels drives i døden, dels like inn i vanviddet, forfølges på sjofleste måte, stemples offentlig som forredere, mishandles i varetekt langt værre enn om de hadde været storforbrytere, som ribbes og ranes for arbeide, for hjem og annen eiendom, for tillid og ære, de skulle stå under lovens beskyttelse? Nei, ingenting kan være mindre sandt enn det. Har nordmenn noensinde vært satt utenfor kristendommens og rettens beskyttelse, så er det disse nordmenn.

Den eneste beskyttelse de mishandlede mennesker har er deres egen bevissthet om hva de har gjort og ikke gjort. Og vissheten om at det er ganske andre nordmenn enn dem som ved dette opgjör setter plett på sin egen og Norges ære.

- 6 -

Biskop Berggravs dom over NS er blitt den alvorligste dom over ham selv.

Hovedintrykket av hans artikkel er: *

Grasomhetens hjul ruller videre.

R. W.

Dette er sendt til bispemötet i novbr. 48 under fullt navn. At en biskop uhindret kan sende ut et slikt skrift, og at man fra bispemötet ingen uttalelse gir hverken i anl. av min henvendelse eller det åpne brev, som o.r.sakfører Per Lödrup har sendt biskopperne vedk. biskop Berggravs forhold - det viser tydelig hvordan det står til med våre rettsforholde, og hvilket nivå også kirken er sunket ned til

D.S.